№ 15 (163) Vilnia, 20 traŭnia 1938 h. Hod XI.

Chryścijanskaja

DUMKA

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

U Kalvaryju!..

Z hodu ŭ hod iduć biełarusy ŭ Kalvaryju. Uvajšło heta ŭžo ŭ zvyčaj. Užo trudna j padumać, što možna było-b abyjścisia biaz hetaha. Voś-ža j sioleta ŭ niadzielu 12 červienia na św. Trojcu jdziom u Kalvaryju.

Idziom nia dziela zvyčaju, nia dziela taho, što iduć inšyja, ale jdziom, kab, abchodziačy darohu ciarpieńniaŭ Zbaŭcy, abnavicca ducham, uhłybicca ŭ hetyja Božyja tajnicy i **navučycca pieramahać u svaim žyćci nia tolki zło maralnaje, ale tak-ža j hramadzkaje.** Heta haloŭnaja meta našaj biełaruskaj Pilihrymki ŭ Kalvaryju.

Ale nia tolki ścisła relihijnaje i maralnaje značeńnie hetaj našaj Pilihrymki. Jana šmat znača j ŭ našym **žyćci nacyjanalnym.** Abchodziačy Kryžovuju darohu, majem nahodu malicca i słuchać pramovaŭ u svajej rodnaj biełaruskaj movie. Da taho-ž treba nam pomnić, što ŭ Kalvaryi, u daminikanskim klaštary, jaki kaliś tam isnavaŭ, žyŭ ks. Mahnušeŭski, daminikanin, jaki paśla ŭ Krošynie, Baranavickaha pav. z lubaści da biełaruskaha, tady žyŭšaha pad panščynaj, narodu zasnavaŭ školu, u jakoj vučyŭ biełaruskich dzietak hramaty i z pad jakoha apieki vyjšaŭ pieršy biełaruski sialanski paet Paŭluk Bachrym. Peŭnie-ž, hety ajciec Mahnušeŭski, budučy ŭ Kalvaryi, tak-ža abchodziŭ niaraz hetyja samyja darožki, jakija i my ciapier abchodzim. Miła nam heta ŭsio prypomnić i ščyra za jahonuju dušu pamalicca.

Kalvaryjskaja Biełaruskaja Pilihrymka maje ŭrešcie i **ahulnahramadzkaje** značeńnie. Jana vuča nas barocca z hrecham, z ciemraj, vuča nas spaŭniać našyja abaviazki relihijnyja, i narodnyja, vuča lubovi Boha, Baćkaŭščyny i lubovi ahułam našaha bližniaha.

Zdajecca nam, što ŭžo vialiki čas prychodzić u Kalvaryju z Biełaruskaj Pilihrymkaj nia tolki biełarusam katalikom, ale tak-ža i biełarusam pravasłaŭnym. Tajnicy muki našaha Zbaŭcy — Spasa i biełaruskija nacyjanalnyja ideały nia mohuć nas razłučać i dziela hetaha pavinny tolki złučać. Užo vialiki čas, kab biełarusy zabylisia ab daŭniejšych, varožych nam, navievach i ŭ poŭnaj zhodzie i jednaści jšli da supolnaj mety.

Dyk usie ŭ Kalvaryju!..!

Biełarusy i Ukraincy

Apošnim časam miž Biełarusami i Ukraincami ŭ Rečypaspalitaj Polskaj pierabieh čorny kot. Prynamsi tak mnohim zdajecca.

U ukrainskim nacyjanalistyčnym miesiačniku „Вістник" (za miesiac krasavik) niejki Pilipčuk napisaŭ artykuł, jaki źnievažaje najbolšaha biełaruskaha paeta Janku Kupału, a razam i ŭvieś biełaruski narod.

Paśla hetaha, jak-by ŭ adkaz na vystupleńnie ukrainskaha Pilipčuka, u vadnym biełaruskim tak-ža „nacyjanalistyčnym" palityčnym miesiačniku ŭ ustupnym artykule vystupiŭ tak-ža praciŭ usiaho ukrainskaha narodu biełaruski „Pilipčuk". Sutnaść hetaha biełaruskaha vystupleńnia, jak jaho zrazumieła biełaruskaje hramadzianstva, hetkaja:

— Ukraincy majuć pretensii da biełaruskaha Paleśsia, Bielščyny, a navat i Biełastoččyny. Voś-ža treba, kab Biełarusy stvaryli svoj silny palityčny centr u Połacku, jaki-by moh praciŭstavicca zaborčaści Ukraincaŭ. Stvareńnie-ž henaha centru zaleža ad Maskvy i Varšavy. —

Abodva hetyja vystupleńni, jak ukrainskaje, tak i biełaruskaje, stryvožyli ukrainskuju i biełaruskuju hramadzkuju dumku. Tymbolš, što jany prypali na čas duža ciažkoha pałažeńnia i biełarusaŭ i ukraincaŭ i što vystupleńnie biełaruskaha „Pilipčuka" harmanizuje z planami polskaha sanacyjnaha jara—nacyjanalistyčnaha palityka Bobžanskaha. Nastupiła ŭrešcie vytłumačeńnie incydentu jak z boku ukrainskaha, tak i biełaruska-

ha i incydent vyjaśniŭsia i źlikvidavaŭsia.

Vyjaśniłasia, što hetkich vystupleńniaŭ ahulnaja hramadzkaja apinija nie pachvalaje i dalej staić na stanoviščy poŭnaj harmonii i brackaha sužyćcia biełaruskaha i ukrainskaha narodaŭ, jak u sučasnaści, tak i ŭ budučyni.

Ahulnaja biełaruskaja palityčnaja dumka ŭ spravie konkretyzacyi hetych suadnosinaŭ nastupnaja:

Akademickija terytoryjalna-etnahrafičnyja spory miž Biełarusami i Ukraincami pavinny uzajemna vyrašacca na padstavie poŭnaj spraviadlivaśći, kab kožnaja z zainteresavanych staron ličyła svaim sapraŭdy svajo, a da hetaha možna dajści tolki darohaj biezstaronnych studyjaŭ i darohaj parazumieńnia, abapiortaha na objektyŭnych dadzienych i na ŭzajemnaj dobraj voli. Dychtuje heta nia tolki palityčny rozum, ale tak-ža i chryścijanskaja etyka. *M. K.*

24.V. u Varšaŭskaj Kanservatoryi adbudziecca

KANCERT

słaŭnaha biełaruskaha tenara

M. ZABEJDY - SUMICKAHA.

Druhaja častka kancertu pryśviačana biełaruskaj narodnaj pieśni.

Kancert ładzić Biełaruskaje Aśvietnaje T-va ŭ Varšavie.

950-hodździe chryścijanstva na słavianskim uschodzie

(988 – 1938)

Da hrupy ŭschodnia-słavianskich narodaŭ naležać: Biełarusy, Ukraincy i Vialikarusy.

Chryścijanstva siarod uschodnich słavian pačynajecca ad 988 hodu, kali Kijeŭski kniaź Uładzimir Vialiki pryniaŭ sam chryścijanskuju vieru i paklikaŭ prapaviednikaŭ evaneličnaje Praŭdy ŭ svajo kniaźtva dy zhadziŭsia na chryščeńnie paduładnaha jamu narodu. Z taho času chryścijanstva pačało šyrycca na ŭsim słavianskim uschodzie i abniało ŭsie słavianskija plamiony, z katorych u histaryčnym razvoju ŭtvarylisia narody: Biełaruski, Ukrainski i Vialikaruski.

Kulturnaje, nie havoračy ŭžo ab ścisła duchovym, relihijnym, značeńnie chryścijanstva vializarnaje. Praśvietnaja i ahułam kulturnaja jaho rola na słavianskim uschodzie ŭ historyi Eŭropy kožnamu jasnaja. Hetkaha značeńnia chryścijanstva nie zmahli zapiarečyć navat balšaviki, jakija pryznali tak-ža, što ŭ historyi kulturnaha raźvićcia ŭschodnia-słavianskich plamionaŭ 988 hod, hod pryniaćcia chryścijanstva hetymi plamionami, pačynaje novuju cyvilizacyjnuju eru.

Uschodnija słavianie pryniali chryścijanstva z Vizantyi—ad Hrecka-katalickaje Carkvy, jakaja pasyłała svaich prapaviednikaŭ na słavianski ŭschod i raniej, a paśla pašyryła i zakrapiła svaje ŭpłyvy siarod uschodnich słavian, nadajučy im formu i abrad relihijnaha žyćcia.

Pry hetym treba adznačyć, što ŭ tyja časy, kali našyja predki pryjmali chryścijanstva praz Kijeŭskaje kniaźtva z Vizantyi, Hreckaja Carkva była jašče ŭ jednaści z Katalickim Kaściołam i pryznavała adzinym namieśnikam šv. Piatra na pasadzie Apostalskaj Stalicy rymskaha Papu. Takim čynam našyja predki pryniali chryścijanska-katalickuju vieru hreckaha, inakš— uschodniaha, abo jašče inakš – vizantyjskaha abradu.

Relihijny padzieł, na pravasłaŭnych i katalikoŭ, miž chryścijanskim Uschodam i Zachodam, nastupiŭ 66 hadoŭ paźniej —u 1054 hodzie, jaki pačaŭsia ŭ Carhorodzie, inakš—Kastantynopali—stalicy Vizantyi. Słavianie nie adrazu pajšli za hrekami, bo śpiarša adbyvałasia doŭhahodnaje zmahańnie, paśla katoraha słavianskaja Carkva adyjšła ad jednaści z Katalickim Kaściołam i pierajšła na bok pravasłaŭja. Ale varočajmasia da spravy jubileju.

Sioleta minaje 950 hadoŭ, kali našyja predki paznali Praŭdzivaha Boha i zapačatkavali novy

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Histaryčny narys.

RAZDZIEŁ V. 14)

Narodnaja praca Biełarusaŭ katalikoŭ pry kancy rasiejskaha caryzmu i na pačatku revalucyi.

(1915—1919).

§ 1. — „Śvietač", „Дзянніца".

Praca nad biełaruskim adradžeńniem pad niamieckaj akupacyjaj, jak my bačyli vyšej, śpiarša niaznačnaja, pavoli nabrała davoli vialikaha razmachu. U pracy hetaj rola biełaruskich katalikoŭ była pieravažajučaja i haŭoŭnaja.

U Biełarusi-ž Uschodniaj, jakaja astałasia dalej pad Maskvoj, nia hledziačy na palicejski ŭcisk, jaki tam uściaž jašče panavaŭ, ruch biełaruski śpiarša tak-ža duža niaznačny, pry tym padtrymlivany i pravodžany tak-ža pieravažna katalikami Biełarusami, z vybucham revalucyi ŭzros da davoli vialikich raźmieraŭ i vyliŭsia ŭ ahulna narodnyja formy.

I tak, pad Maskvoj u hety čas biełaruskaja nacyjanalnaja ideja siarod Biełarusaŭ katalikoŭ była žyvoj i pamysna ŭzrastała dalej siarod akademikaŭ Pieciarburskaj Duch. Akademii, u jakoj biełaruski hurtok isnavaŭ i pracavaŭ, jak viedajem, ad 1913 da 1918 h. i siarod seminarystaŭ klerykaŭ Pieciarburskaj Duch. Seminaryi, u jakoj hurtok biełaruskaj moładzi pracavaŭ pad duchovym kiraŭnictvam akademikaŭ. Žyła tak-ža tady ŭ Pieciarburzie biełaruskaja adradženskaja dumka i siarod studentaŭ śvieckich, kiraŭnictva jakoj uznoŭ tyki naležyła pieravažna da studentaŭ katalikoŭ.

I treba adznačyć, što biełaruski hety ruch u Pieciarburzie ŭściaž rabiŭ postupy i raźvivaŭsia. U 1916 h. u kastryčniku, u tym-ža Pieciarburzie pačaŭ vychodzić „Śvietač" na 8 bačynach bolšaj vaśmiorki, łacinkaj. Časapis hety arhanizavali, redahavali i vydavali Biełarusy kataliki ahułam, z vydatnym učaściem duchoŭnych akademikaŭ. U časapisie hetym pracavali: ja, tahdy student Duch. Akademii i śvieža skončyŭšy akademiju ks. L. Chviećka, a z pastarońnich: paet Andrej Ziaziula (ks. A. Astramovič) i śviecki Biełarus Advardy Budźka.

Skolki ŭsich numaroŭ vyjšla „Śvietača"—ustalić mnie napeŭna nie ŭdałosia. Ja pomniu ich šeść. Hety numar šosty vyjšaŭ z dataj 23.XII.1916 h. Vie-

peryjad u historyi svajho kulturnaha raźviccia. Dziela zapamiatańnia i adznačeńnia važnaści hetaha času, *sioleta – 1938 hodu u kancy m-ca lipienia pačniecca jubilejny hod dzieviaci z pałavinaj stahodździa najbolšaj histaryčnaj padziei ŭ žyćci ŭschodnich słavianskich narodaŭ.*

Dziela naležna—ŭračystaha adznačańnia hetaha jubileju ŭkrainski Hrecka-Katalicki Episkapat vydaŭ da duchavienstva i narodu specyjalny zaklik, na jaki pasłušna adhuknułasia ŭsio zarhanizavanaje ŭkrainskaje hramadzianstva.

Pačałasia padhatoŭka da jubileju 950-leccia chryścijanstva i siarod pravasłaŭnych — u kruhoch carkoŭnych i miran; hatoviacca da jubileju pravasłaŭnyja ukraincy, rasiejcy, hatoviacca i pravasłaŭnyja biełarusy.

Hety vialiki jubilej źbirajucca śviatkavać i biełarusy-kataliki.

Treba viedać, što ŭsialakaja padobnaja ŭračystaść maje toje značeńnie, što jana ŭvodzić sučasnaje pakaleńnie ŭ źmiest dumki histaryčnych padziejaŭ, pahłyblajučy ŭ sučasnaści ich sutnaść i značeńnie, robiačy dastupnym paniaćcie ich sutnaści najšyrejšym narodnym masam.

Ale kab asiahnuć hetki vynik— treba da hetych uhodkaŭ naležna pryhatavacca: treba da hetaj spravy paklikać usie zdarovyja siły narodu, kab uzialisia za rabotu. Biełarusy i pravasłaŭnyja i kataliki, jakija stanoviać całaść Biełaruskaha narodu hety, vialiki jubilej, naviazvajučy duchovuju łučnaść z bratnimi narodami i siahajučy dumkaj u minuŭščynu, pavinny śviatkavać supolna.

I. M.

Z NAD BIERAHOŬ NIOMNA

Kab čałaviek zmoh palubić, acanić naprykład jakujuś ustanovu, socyjalnuju adzinku, dziaržavu, ci što inšaje, pavinien paznać hetaha pačatki, historyju, razvoj, bo tolki za paznańniem śleduje luboŭ. Što biełarusy ahułam dobra nia znajuć svajej minuŭščyny, charastva, i bahaćcia ziamli, na jakoj ad viakoŭ haspadarać, heta biaz nijakaje ryzyki možna ćvierdzić. Tamu i luboŭ naša da Baćkaŭščyny takaja słabaja. (Iśviedamiŭšy sabie vyšejskazanaje i karystajučy z vialikodnaha pierapynku ŭniversyteckich zaniatkaŭ, vyjechaŭ ja ŭ Horadzienščynu z metaju turystyčna-krajaznaŭčaju.

* *

Na šyrokich paletkach Horadzienščyny biełarusakaja „mienšaść“ padobna, jak i ŭ mnoha inšych pavietach, jość mnohalikaj. Polskaść Horadzienščyny pašyrajuć pieravažna dvary, vučyciali pačatkavych škoł i duchavienstva. Vyniki pracy ich małyja. Čamu? Mnoha składajecca na heta pryčyn. Dvary starajucca zachavać svoj „stan posiadania,“ a sialanie damahajucca ziamielnaje reformy.

Kaścioł bolšy maje ŭpłyŭ na narod, ale nia maje takoha, jaki pavinien mieć. Jašče mnohija nia ujaŭlajuć, što adsutnaść biełaruskaje movy ŭ śviatyniach — heta adna z hałoŭnych pryčyn mnohich sekt i davoli nizkaha roŭnia relihijnaha vyrableńnia.

Vučyciel (z Halicyi) i biełaruski sielanin, spatkaŭšysia, nia majuć ab čym havaryć. Vioska Horadzienščyny faktyčna žyvie ŭłasnym žyćciom, a lepš kažučy, čakaje nieciarpliva pieramien, zruchaŭ, jakija pryniaśli-b reformy i papravili ciažkoje matarjalnaje pałažeńnie. Prarokam u voŭčaj skury nie daje davieru. Adčuvajecca hoład ziamli. Hazet čytajuć mała. Adzinaju kulturnaju pažyvaju na vioscy — heta radyjo. Sialanie źbirajucca da haspadara radyja, jak na schod. Słuchajuć pieravažna Miensk. Lepš viedajuć, što dziejecca ŭ Miensku i ŭ Uschodniaj Biełarusi, čymsia što ŭ Horadni i ŭ Vilni. Na majo zapytańnie, čamu nia słuchajuć polskich radyjostancyjaŭ, adkazali koratka: „tamu, što polskaje radyjo nie nadaje biełaruskich aŭdycyjaŭ.“ U palitycy dość dobra raźbirajucca.

Vandrujučy pa vioskach i miastečkach u vakolicy Novaje-Rudy

---

daju, što časapis hety jašče vychodziŭ u 1917 h. da lutaha. Dalej na pieraškodzie była vostraja cenzura.

Kirunak „Śvietača“ byŭ chryścijanski i biełaruska-narodny. „Śvietač“ budziŭ białaruski narod da chryścijanskaj i narodnaj śviedamaści. Dumki svaje redakcyja pravodziła duža aściarožna, bo vostraść cenzury była vialikaj i z joj treba było pavažna ličycca. Šyroka raźvivać biełaruskija dumki z boku palityčnaha nia było nijakaj mahčymaści. Navat słova „Biełaruś“ užyvać treba było ahladajučysia, prydajučy jamu prynamsi jakoje niavyraznaje značeńnie.

Aprača hetaha ksiandzy Biełarusy šmat dzie ŭ hetym časie ŭ Viciebščynie i Mahiloŭščynie karystalisia biełaruskaj movaj u kazańniach.

U tym-ža Pieciarburzie, tak-ža ŭ kastryčniku 1916 h., vychodziŭ jašče adzin biełaruski tydniovy časapis „Дзянніца“. Hety časapis vychodziŭ hraždankaj. Śpiarša charaktar jaho mieŭsia być bolšmienš padobny da „Śvietača“, tolki z asablivym nachiłam da Biełarusaŭ pravasłaŭnych. Adnak stałasia inakš. Redaktarstva hetaha časapisu abniaŭ viedamy biełaruski praletarski paet, marksyst, Ciška Hartny (Žyłunovič), jaki pavoli i časapis pakiravaŭ na darohu, adpaviadajučuju jaho pahladam. I tak napr. moj artykuł, zdajecca ŭ pieršym, ci prynamsi z pieršych numaroŭ „Дзянніцы“, byŭ redaktaram mocna padpraŭleny ŭ patrebnym jamu duchu. Vychodziła „Дзянніца“, zdajecca, i padčas revalucyi i paśla jaje, u 1917—1920 h. u Maskvie, ale ŭžo ŭ duchu vyrazna kamunistyčnym.

U Pieciarburzie pad toj čas było mnoha Biełarusaŭ uciekačoŭ, dziela pomačy jakim było stvorana adumysłovaje T-va, u jakim z katalikoŭ Biełarusaŭ najbolš adznačylisia svajej pracaj: praf. Epimach-Šypiła, ks. ks. Chviečka i Budźka, inž. Dubiejkaŭski, Adv. Budźka i inš.

Byŭ u hetym časie tak-ža siaki-taki biełaruski asiarodak i na ziemlach biełaruskich — u centry Biełarusi, u Miensku. U hetym asiarodku na nivie narodnaj pracy pryjmali tak-ža vydatnaje ŭčaście i Biełarusy kataliki, užo vobak z svaimi bratami pravasłaŭnymi.

U Miensku było tady ahułam nia mnoha dziejačoŭ. Daŭniejšyja biełaruskija dziejačy byli abo na froncie, abo ŭ hłybini Rasiei. U Miensku byli tady: Lavicki, Paŭłovič, ks. Astramovič (A. Ziaziula) i jašče niekalki dziejačoŭ. Paśla pakazalisia na mienskim haryzoncie Bahdanovič, Smolič, Zajac, Alaksiuk Ziemkievič, tak što novy 1917 hod jany spatkali ŭžo (na Zacharaŭskaj 18, dzie byŭ jak-by zborny punkt) ŭ davoli vialikaj siamiejcy. Havaryli pramovy, układali plany, rychtavali vydaviectva, nie spadziajučysia tych vialikich padziejaŭ, jakija adčynili pierad imi šyroki prastor dla pracy z vybucham revalucyi.

i Vazior natknuŭsia na žyvyja śla-dy vunii. U adnym z kaściołaŭ mieŭ machčymaść pačuć stara-daŭnuju pieśniu, jakuju ŭnijaty tak lubili śpiavać: „O moj Boža, vieru Tabie.“ Słuchaŭ i vušam svaim nia vieryŭ. Kaliś huki he-taje pieśni šyroka razchadzilisia pa biełaruskich paletkach. Sa śmierciaj astatnich śviedkaŭ vunii zyjdzie i jana da hrobu, kab paŭ-staŭšy krasavacca i nie pamirać.

* * *

Być u Horadzienščynie, a nia bačyć Niomna—aznačała, być u Ry-mie i Papy nia bačyć. Dyk naj-praściejšymi darohami nakiroŭva-jusia da słaŭnaha Niomna. Čyrvo-naje pałatno sonca ŭžo nizka vi-sieła nad smalistym boram, a paŭ-nočny viecier štoraz silniej tarma-siŭ halinami biaroz, kali ja stanuŭ nad vysokimi i abryvistymi biera-hami čaroŭnaha Niomna. Uražań-nie, jakoje na mianie zrabiŭ Nio-man, apisać trudna — słoŭ nia chapaje. Vyabraźnia składaje kryl-li, a ruka nia choča vadzić piara. Zachopleny charastvom nadnio-manskich krajavidaŭ, doŭha sta-jaŭ ja ŭ niamym razvažańni. Dumki maje, nia viedaju čamu, łunali nad słaŭnaj prošłaściaj Biełarus-kaha narodu...

Na zachadnim niebaschile da-harała viačornaja zara. Čornyja chmary hrozna pazirali na ziamlu.

Anton Kumša.

Knihapis

„Božaje Słova“ — *ks. Ad. Stan-kievič, Lvoŭ—Vilnia, 1938, 372 ba-čyny, cana 3 zł.*

Heta knižka jość dyjamentam u biełaruskaj relihijnaj litaratury. Doŭha biełarusy na jaje čakali. Vialikuju spravu dakanaŭ ks. Ad. Stankievič, dajučy nam u ruki bie-łaruski pierakład niadzielešnich i śviatočnych uryŭkaŭ sa śv. Eva-nelii i apostalskich listoŭ, paja-śniajučy heta svaimi ŭvahami.

Čym-ža jość dla nas heta kniž-ka **„Božaje Słova“?** Jana pryno-sie nam vializarny zapas ducho-vaj stravy. Ja nie pierasalu, kali skažu, što heta knižka ŭ ciapie-rašnich časach dla biełarusaŭ za-mianiaje samuju Bibliju. Bo kali-ž jašče biełarusy dačakajucca svaj-ho poŭnaha pierakładu hetaj śvia-toj knihi! Dyk spatkaŭšysia z he-taj knižkaj ks. Ad. Stankieviča, my duža rady i pryjmajem jaje ŭsiej biełaruskaj dušoj.

Heta dla nas nia prostaja kniž-ka. Jana zamykaje ŭ sabie ŭsiu chryścijanskuju filozofiju, a na't i teolohiju, ascetyku i mistyku. Tam lohka znajści skarby abjaŭ-lenaj Božaj navuki. Chaj kožny biełarus u svajej chacie pałoža na stoł hetu knižku, kab z jaje ka-rystali ŭsie ŭ chacie. Chto hetu knižku nabudzie, toj nie pažaleje hetaha, bo ŭzbahacicca ŭ chryšci-janskuju viedu žyćcia i navučycca chryścijanskich dobraściaŭ.

Cudoŭna ŭdałosia ks. Ad. Stan-kieviču na biełaruskuju movu pie-rałažyć lekcyi i evanelii. Tak umieŭ aŭtar heta ŭsio zrabić bliz-kim dla biełaruskaj dušy! Tak sprytna tam kruhom padabranyja słovy! Napryklad, šv. Jazepa aŭ-tar nazyvaje „zaručnikam“ Maryi Dzievy. Jakoje pryhožaje novaje dla nas słova—„zaručnik!“. I mno-hich inšych sprytnych i hładkich biełaruskich słoŭ užyŭ aŭtar u he-taj svajej pracy. Słovam, u hetaj knižcy sučasnaja biełaruskaja mo-va ŭva ŭsim jaje tonkim i blisku-čym charaktary najšła sabie nad-ta šyrokaje miesca.

Pramovy i vyjaśnieńni evane-lijaŭ, praŭda, davoli karotkija, ale heta zmušaje samych čytačoŭ šy-rej, daŭžej i hłybiej zatrymacca nad źmiestam kožnaj lekcyi i eva-nelii. Ks. Ad. Stankievič umieła padaŭ hałoŭnyja dumki nia tolki svaje, ale i tyja, jakija ciar-pliva vyšukaŭ u pieradavych su-časnych filozafaŭ, teolohaŭ, asce-taŭ i mistykaŭ. Karotkija navuki ks. Ad. Stankieviča ŭ hetaj knižcy jašče dobra i dziela taho, što sia-hońnia ludzi nia duža majuć ča-su, kab zahłyblacca i čytać doŭ-hija maralnyja i dahmatyčnyja na-vuki. Koratka pračytaŭšy adnu na-vuku z hetaj knižki, čałaviek pa-šła lepš pomnić uvieś źmiest ja-je i dalej razvažać heta moža na't

---

§ 2. — Źjezd ksiandzoŭ Biełarusaŭ u Miensku ŭ 1917 h.

Jak bačyli my vyšej, Biełarusy kataliki, prad-usim u asobach biełaruskich ksiandzoŭ, u hetym časie, ab jakim hutarka, brali ŭdzieł u biełaruskim ruchu vobak z śvieckimi, časta navat radykałami sacyjalistymi.

Ruch hety sapraŭdy ros i raźvivaŭsia pamysna.

„U pačatku revalucyi da viedamych užo pra-caŭnikoŭ — ksiandzoŭ pryłučyłasia jašče bolej no-vych, katoryja raniej, spahadajučy biełaruskaj spra-vie, bajalisia iści z biełaruskim rucham dziela tych varunkaŭ, jakija zrabiŭ dla biełaruskaha adradžeń-nia rasiejski ŭrad.

Praca pajšła šyraka i šybka, ksiandzy Biełaru-sy zakładali bieł. arhanizacyi (tavarystvy, hurtki), ra-bili i vystupali ŭ duchu biełaruskim na zborkach, pačali pamału, ale stanoŭka i ŭsiudy bracca za ka-zańni pabiełarusku i inš.

Hetkaja hramadzianskaja praca čašci katalic-kaha duchavienstva najšła sabie spahad i vieru nia tolki siarod Biełarusaŭ katalikoŭ, ale i siarod pra-vasłaŭnych Biełarusaŭ. U šmat miescach ksiandzy Biełarusy vybrany staršyniami vałasnych i inšych kamitetaŭ i heta stała zvyčajnym navat u takich vołaściach, dzie pravasłaŭnych šmat bolš, čymsia katalikoŭ.

Jak naprykład, skažu ab ks. M. Šałkieviču. Ks. M. Šałkievič byŭ vikarym, a ciapier probaščam u Mo-sary, Dziśnienskaha pav. Parafija heta raskidana viel-mi daloka, bo katalikoŭ u vołaści ŭ niekalki razoŭ mieniej, jak pravasłaŭnych. Nia hledziačy na heta, ks. M. Šałkievič byŭ **adnahałosna** vybrahy staršy-nioj vałasnoha kamitetu; adznačaju tut, što nia ču-vać było, kab choć adzin z ksiandzoŭ palanizataraŭ byŭ vybrany ŭ jaki-niebudź kamitet. I sapraŭdy he-ta niemahčyma, bo vołaści čysta katalickija, abo prynamsi, z bolšaściaj katalikoŭ u Biełarusi na toj bok frontu vielmi redki, dyk choć-by hetkamu ksian-dzu i paščaściła abałamucić Biełarusaŭ katalikoŭ, pravasłaŭnyja za im nikoli nia pojduć.

Taksama, apračа niekalkich zdareńniaŭ, dzie śviaščeńniki — śviedamyja Biełarusy, navat u vo-łaściach čysta pravasłaŭnych śviaščeńniki nidzie nia byli vybrany ŭ kamitety; naadvarot, z pačatku reva-lucyi adnosiny miž pravasłaŭnymi i ich śviaščeńni-kami byli vielmi zavostrany.

Sioleta 23 marca na biełaruskim Źjeździe ŭ Miensku byli pradstaŭniki i ad ksiandzoŭ.“[1])

---

1) Biełaruski Kalendar na 1918 h., bač. 29—30.

Biełaruskaja chronika.

M. Zabejda, słaŭny biełaruski śpiavak pakinuŭ Vilniu 13.V. Pravodzili jaho biełaruskija studenty i niekatoryja biełaruskija dziejačy starejšyja.

Biełaruskaja savieckaja litaratura. Na hetkuju temu red. J. Šutovič 14.V u universyteckaj zali pračytaŭ referat. Referat jasna pakazaŭ, jakoje ciažkoje pałažeńnie biełarusaŭ pad Savietami. Treba ciešycca, što Biełaruski Studencki Sajuz nie zamykaje na heta vačej i idejna i vytryvała borycca za biełaruskuju nacyjanalnuju ideju.

pry inšaj jakoj pracy, abo ŭ druhim svabadniejšym časie.

Heta knižka jašče na adno pakazyvaje **nam**, heta na piakučuju patrebu, kab nam Božaje Słova tłumačyli duchoŭniki pa kaściołach našych pabiełarusku. Nadta dziŭna i nienarmalna vyhladaje ŭsio heta, što pa chatach svaich biełarusy buduć čytać knižku **„Božaje Słova"**, a ŭ kaściele ad svajho dušpastyra jany nia mohuć pačuć Božaha Słova ŭ svajej rodnaj movie. Dyk niachaj-ža pakulšto choć doma biełarusy kataliki znajomiacca z Božym Słovam u rodnaj movie!..

Ks. V. Š.

U Litoŭcaŭ

Viečar biełaruskaj paezii. 17.V. u Lit. T-vie Mastactva i Litaratury adbyŭsia viečar biełaruskaj paezii. V. Tumaš pračytaŭ referat ab bieł. litaratury, a M. Tank i inšyja deklamavali svaje i inšych paetaŭ vieršy. Aprača hetaha byli deklamavany i litoŭskija vieršy, pierałožany na biełaruskuju movu. Viečar adbyŭsia ŭ zali Sajuzu Litoŭskich Studentaŭ.

Polska-litoŭskaje T-va. Jašče ŭ 1934 h. paŭstała ŭ Varšavie Polska-Lit. T-va. Da apošniaha času jano badaj ničoha nie rabiła. I tolki ciapier pačało ažyŭlacca. 10.V. adbyłosia ahulnaje sabrańnie, na jakim byli: Raman (b. vilenski vajavoda), senatar Zubovič i inš. Ahulnaje sabrańnie pastanaviła arhanizavać pry T-vie hetkija Kamisii: 1) navukovuju, 2) litaraturnuju i mastackuju, 3) ekanamičnuju, 4) krajeznaŭčuju, 5) presava-prapahandavuju i 6) vydavieckuju.

Telehrama Premjeru. Vilenskaje litoŭskaje hramadzianstva 4.IV. ŭručyła Premjeru memoryjał, padpisany praz pradstaŭnikoŭ usich zakrytych litoŭskich arhanizacyjaŭ, prosiačy adkryć ich nanova. Adkazu dahetul nia było nijakaha. Voś-ža ciapier litoŭcy źviarnulisia da Premjera telehrafična, prosiačy jaho, kab spoŭniŭ ich prośbu i adkryŭ zakrytyja tavarystvy. I na telehramu, jak piša „Aidas" (№ 6, 17.V.) adkazu niama nijakaha.

U češć Matki. 15.V. litoŭskaje hramadzianstva śviatkavała dzień Matki. Paradak śviatkavańnia byŭ hetki: naranicy nabaženstva, a viečaram akademija: referat ks. K. Čibirasa, muzyka, pieśnia.

Źniaty piačaci. U minułym hodzie na staršyniu hram. K. Stašysa było nałožana 88 tysiač padatkaŭ, jakich jon, viedama, zapłacić nia moh. Tady ruchomaja majemaść hr. Stašysa była apiačatana, a na niaruchomuju byŭ nałožany sekvestr. Voś-ža, jak piša „Aidas", piačaci ŭžo źniaty, ale sekvestr astajecca. Małaja paciecha!

Na litoŭskim froncie biaz źmien. „Viln. Žodis" (№ 20, 6.V.) u artykule „Litva i Polšč", pierakazaŭšy dasiulešniaje raźvićcio polska-litoŭskich adnosinaŭ, pytaje, jakoje-ž ciapier u krai litoŭskaje žyćcio i adkazvaje što na litoŭskim froncie ničoha novaha: začynienyja tavarystvy i dalej astajucca začynienyja.

Kancert. Litoŭskaje Tavarystva Litaratury i Mastactva ŭ Vilniładzić 26 maja, u zali Litoskaje Himnazii im. Vitaŭta Vialikaha, vul. Dambroŭskaha 5, kancert litoŭskaj pieśni. U prahramie vystupleńni salistaŭ: Elviry Palevičiute i Stanisłava Audejusa. Pačatak kancertu a hadz. 12-aj.

Ale lohka možna było pradbačyć, što jak naahuł, tak asabliva ŭ toj čas, kali ŭhłyblałasia palityčnaja i hramadzkaja revalucyja, takaja supolnaja, miašanaja praca nia ŭtrymajecca i chutka pryjdzie čas, kali treba budzie chadzić svaimi ŭłasnymi darohami. Jak-by pryhataŭleńniem da hetaha byŭ Žjezd biełaruskaha katalickaha duchavienstva ŭ Miensku 24 i 25 traŭnia 1917 h.

U arhanizacyjny kamitet hetaha Žjezdu, jak vidać z zaprosinaŭ, uvachodzili ksiandzy Biełarusy: L. Chviećka, V. Hadleŭski, A. Astramovič (A. Ziaziula), F. Budźka i A. Cikota.

Zaprosiny na heny Žjezd byli napisany papolsku. Byŭ heta, vidać, taktyčny chod, kab mała śviedamych nacyjanalna ksiandzoŭ nie adstrašyć i kab hetym pryciahnuć na Žjezd mahčyma najbolš i tut ich adpaviedna ŭśviedamić, pryharnuć i ŭprehčy pa mahčymaści da biełaruskaj pracy.

Zaprosiny henyja papiaredžany hetkaj jak-by adozvaj: „Siańnia arhanizujucca ŭsie. Arhanizujucca tyja, jakija jošć ažyŭleny adnej idejaj i imknucca da adnej mety, kab razam, supolnymi siłami apracavać zhodny plan dziejnaści. Ksiandzy Biełarusy jašče nie arhanizavany, što z pryčyny razvoju biełaruskaha ruchu ŭ našych časach moža drenna adbicca na spravie katalickaj i narodnaj u našym Kraju. Kab abhavaryć spravy, źviazanyja z hetym rucham, Arhanizacyjny K-t Žjezdu biełaruskaha duchavienstva zaprašaje Vialmožnaha Ksiandza na pieršaje pasiedžańnie Žjezdu, jakoje maje adbycca ŭ sieradu 24 traŭnia a h. 7 viečaram u Miensku (Kaścioł Katedralny kv. № 5)".

Achvotnych pryniać hetyja zaprosiny było da 30 asob z biełaruskaha katalickaha duchavienstva. Prybyli jany z roznych kutkoŭ Uschodniaj Biełarusi, a tak-ža i z tahačasnaha dziaržaŭnaha rasiejskaha centru, z Pieciarburhu.

Paradak dnia pieršaha pasiedžańnia hetaha Žjezdu, sklikanaha dziela paznańnia ahulnaha pałažeńnia ŭ žyćci kaścielnym, palityčnym i narodnym, jak čytajem u tych-ža zaprosinach, — byŭ nastupny:

I. 1) Biełaruski ruch i jaho adnosiny da žyćcia kaścielnaha, a tak-ža da akcyi katalickaj u Biełarusi. Referent ks. A. Lisoŭski.

2) Akcyja palityčna-narodnaja katalickaha duchavienstva na Biełarusi ŭ našych časach. Stvareńnie katalickaj partyi. Referent ks. V. Hadleŭski.

3) Akcyja duchavienstva hramadzka-ekanamičnaja. Referent ks. V. Harasimovič.

4) Akcyja praśvietnaja. Referent ks. F. Abrantovič.

5) Akcyja vydavieckaja. Referent ks. L. Chviećka.

II. Vybar piaci kamisijaŭ: žyćcia kaścielnaha, palityčna - arhanizacyjnaha, školnaj, hramadzka-eka-

Na relihijnym froncie

Papa ab losie čałaviectva. Nadoviačy śv. Ajciec u pramovie na pryniaćci dźvioch tysiač novažencaŭ skazaŭ pramovu, u jakoj vyraziŭ nastupnaje:

— Hora, kali budučynia budzie addavana vyklučna ŭ ruki ludziej. Vidzim, što ludzi ŭmiejuć usiamu škodzić i ŭsio niščyć, a navat i ŭzajemna adzin druhoha zabivać. Vajna, ab jakoj dachodziać viestki z Uschodu i Zachodu, dakazvaje, što ludzi namahajucca zabivać ludziej masami i ahidnymi sposabami. Hora, kali-b budučynia čałaviectva apynułasia ŭ rukach ludziej!... Ale vierym, što hetaja budučynia nia jość u rukach ludziej, bo jana ŭ rukach Boha i dziela hetaha jana budzie takoj, jakuju Boh praznačyŭ. —

Biblija pieramahaje „Mein Kampf.“ Moža zdavacca, što ciapier u Niamieččynie najpapularniejšaj knižkaj źjaŭlajecca „Mein Kampf“ Hitlera, bo jana tam jość abaviazkavaj knihaj da čytańnia dla ŭsich niamieckich hramadzian. Tymčasam aficyjalnyja dadzienyja śćviardžajuć, što najbolš raspaŭsiudžanaj u Niamieččynie knižkaj źjaŭlajucca nie „naviny“ Hitlera, ale śv. Pisańnie. U Bavaryi, Vittembergii i Prusach u apošnija časy Biblii razyšłosia na 166 tysiač ekzemplaraŭ bolš čymsia „Mein Kampf.“

Niacikavy abraz.

Z Sakolščyny. U našym paviecie nia ŭsio dobra. Sialanie małaziamielnyja sudziacca, a navat i bjucca za baraznu; u hetym hodzie dajšło da vialikaj biednaty, bo byŭ prošły hod nieŭradžaj. Na vioskach časta byvajuć kradziežy i zabojstva, zamiest relihii—biazbožnictva, a zamiest demakratyzmu — kamunizm. Ni biełaruskaj śviedamaści, ni demakratyzmu, ni relihii paddziaržać u nas niama kamu. Intelihiencyi biełaruskaj na vioskach zusim mała i taja ŭtapiłasia ŭ chvalach biednaści i zabyłasia ab idei. Duchavienstva, jak polskaje katalickaje, tak i rasiejskaje pravasłaŭnaje ad narodu staić daloka.

Kali duchavienstva, što pracuje siarod biełarusaŭ, nia stanie na nacyjanalny biełaruski hrunt, i nia zbližycca da narodu, to naš narod šmat paciarpić ad kamunizmu i ateizmu.

I. T.

Z Vialikodnych nastrojaŭ.

Klany, Dzisienski paviet. Śviata prajšło ništo sabie; starejšyja sabraŭšysia miž saboj hulali ŭ jajki i viali svaju haspadarskuju hutarku.

Adnak było i takich, što napiŭšysia alkaholu, chadzili ad chaty da chaty śpiavajučy vałačobnyja pieśni. A dzie zdarycca vypadak, što nia chočuć, kab śpiavali, to tady ruhajucca i robiać šmat škody. Napryklad: u Klanoch pryjšoŭšy paŭnačoj pad chatu pjanyja vałačobniki pačali śpiavać svaje pieśni. Haspadar adnak, bačačy pjanuju hramadu raskołaŭ, nie pazvoliŭ piajać. Za heta jany jamu adudziačylisia: pałamali niekalki drevak, kidali paleńniami u sabaku, ruhajučy haspadara i ŭsiu siamju.

B. K.

---

namičnaj i vydavieckaj — dziela apracavańnia paasobnych rezalucyjaŭ i pradstaŭleńnia ich na pasiedžańni druhim.

Paradak hety pieršaha pasiedžańnia byŭ vypaŭnieny zhodna z planam arhanizacyjnaha Kamitetu, za vyniatkam punktu pieršaha, bo ks. A. Lisoŭski ad svajho referatu admoviŭsia, a zamiest jaho referat hety pračytaŭ ja.

Na druhi dzień Źjezdu paradak dnia byŭ nastupny:

1) Dyskusija nad rezalucyjami. Pastanovy.

2) Volnyja prapazyki.

U kancy hetaha paradku dziennaha na ŭspomnienych zaprosinach krasuje ŭvaha, što na Źjeździe dapuskajucca dźvie movy: biełaruskaja i polskaja. Zroblena heta tak-ža dla metaŭ taktyčnych.

Źjezd katalickaha biełaruskaha duchavienstva pryniaŭ tady nastupnyja rezalucyi:

1) Šyrokaja aŭtanomija Biełarusi ŭ rasiejskaj fedaratyŭnaj demakratyčnaj Respublicy.

2) Navučańnie ŭ škołach pabiełarusku.

3) Uviadzieńnie pamału ŭ kaściołach kazańniaŭ i dadatkovych nabaženstvaŭ u biełaruskaj movie.

4) Prasić Mitrapalita, kab u Pieciarbuskaj Duchoŭnaj Akademi i Mahiloŭskaj Seminaryi ŭ Pieciarburzie było navučańnie biełaruskaje movy i historyi Biełarusi.

5) Prasić Mitrapalita, kab ksiandzy Biełarusy z Žytamirskaj i inšych dyecezijaŭ byli pieraviedzieny ŭ parafii na Biełarusi.

6) Sklikać u chutkim časie ŭ Mahilovie ŭsiebiełaruski źjezd katalickaha duchavienstva, a taksama ahulny źjezd usich ksiandzoŭ na Biełarusi.

Na hetym Źjeździe pastanavili vydavać u Pieciarburzie biełaruskija školnyja knižki i biełaruskuju hazetu „Baćkaŭščyna“. Paźniej adnak nazova była źmieniena i zamiest „Baćkaŭščyny“ pačała vychodzić „Krynica“.

Było tak-ža namiečana zakładańnie biełaruskich škoł.

Źjezd heny, jak bačym z jaho paradku dziennaha, a tak-ža z pryniatych na im rezalucyjaŭ, śviedča ab sapraŭdy salidnym ruchu narodnym u biełaruskaha katalickaha duchavienstva i ab jaho sapraŭdy pavažnych i ŭsiestaronnych namierach, zhodna z katalickaj ideolohijaj.

U hadoch 1917—18 kidałasia ŭ vočy praca biełaruskaha katalickaha duchavienstva asabliva na nivie navučaŭnia Božaha Słova ŭ rodnaj movie i baraćba za pravy hetaj movy. Biełaruskaja tady mova sapraŭdy hrymieła z kaścielnych ambonaŭ pa Uschodniaj Biełarusi, a pradusim u Dzisienščynie i ŭ Vialejščynie.[1])

1) hl. maju knižku: — „Rodnaja mova ŭ śviatyniach“, bač. 89—108.

U KALVARYJU

Biełaruskaja Pilihrymka jdzie sioleta na śv. Trojcu, 12 červienia.

U Vilniu najlepš prybyvać pradadniom, kab možna było prad Kalvaryjaj adpačyć.

Zborny punkt: Vilnia, Zavalnaja 1—2, u redakcyi „Chryścijanskaj Dumki". Adhetul pielihrymy buduć zaviedzieny na kvateru dziela prystanišča, adpačynku i načlehu.

Na śv. Trojcu a hadz. 7 rana ŭ kaściele śv. Mikałaja dla Pilihrymaŭ budzie św. Imša z biełaruskim kazańniem, paśla čaho adrazu pilihrymka pracesyjanalna jdzie ŭ Kalvaryju.

Zborka ŭ Kalvaryi i adpačynak — pry kaplicy Matki Boskaj Balesnaj.

Abchod Kryžovaj Darohi pačniecca a hadz. 10 rana.

25-cilećcie kapłanstva

zasłužanych ksiandzoŭ biełarusaŭ: Jazepa Hermanoviča i Viktara Sutoviča prypadaje sioleta ŭ červieni.

Dastojnyja našy śviatary jubilanty buduć śviatkavać svoj jubilej, prymajučy ŭčaście ŭ Biełaruskaj Pilihrymcy: jany buduć adpraŭlać nabaženstva ŭ kaściele śv. Mikałaja ŭ Vilni, jany-ž, pry ŭčaści Ks. Ad. Stankieviča, buduć abvodzić Pilihrymku pa Kryžovaj Darozie ŭ Kalvaryi.

Takim čynam sioletniaja Biełaruskaja Pilihrymka budzie mieć dvajnoje vialikaje śviata, u jakim kožny biełarus, u mieru sił, pavinien staracca ŭziać udzieł.

Jak atrymać źnižku na čyhuncy dla pilihrymak.

Pilihrymki, pryjaždžajučyja ŭ Vilniu (da miesca adpustovaha, jak Kalvaryja i inš.) z jakichkolečy stancyjaŭ, za prajezd čyhunkaj mohuć mieć źnižki 33 pracentovyja i 50 prac.

Varunki na atrymańnie źnižki 33 prac. nastupnyja:

Pilihrymka pavinna składacca najmienš z 25 asob (pavinna być vykuplena 25 biletaŭ). Na 25 učaśnikaŭ moža jechać adna asoba biaspłatna. Kali-ž učaśnikaŭ budzie bolš, jak 25, biaspłatna mohuć jechać najbolš 3 asoby.

Kiraŭnik pilihrymki pry kuplańni biletaŭ na stancyi pavinien pradstavić „Zgłoszenie" — adpaviedna vypaŭnienaje i paćvierdžanaje miascovym probaščam. „Zgłoszenie" pavinna być napisana hetak:

Zgłoszenie przejazdu grupowego pielgrzymów.

do ....

(Wilna)

P..

(imię i naźwisko kierownika i dokładny adres)

Prowadzi grupę pielgrzymów w ogólnej ilości........ osób, z czego za opłatą ulgową ....proc.......... osób (najmniej 25) w kl. 3.......... bezpłatnie.......... osób (jedna na 25 płacących, razem najwyżej 3)

Wyjazd pierwotny nastąpi dnia..........o godz..........

Wyjazd powrotny nastąpi dnia..........o godz..........

.... dnia ....

....

podpis urzędu parafjalnego

....

podpis kierownika grupy

na przejazd tam:

(1) Wydano bilet zbiorowy № ..... klasy na pociąg osobowy do stacji .... i bilety kontrolne od № .... do №........

datownik podpis kasiera

na przejazd zpowrotem

(2) Wydano bilet zbiorowy № ..... klasy na pociąg osobowy do stacji .... i bilety kontrolne od № ....do №........

datownik podpis kasiera

Pilihrymka, jakaja zachoča skarystać sa źnižki ŭ darozie pavarotnaj, kali-by pryšła piechatoj u Vilniu, to vyžej padanaje paśviedčańnie musić paćvierdzić jaki klaštar ci parafija ŭ Vilni.

Sa źnižki 50 prac. mohuć karystać pilihrymki, jakija składajucca najmienš z 60 asob, zachovyvajučy vyžej padanyja varunki.

(Praŭnaja padstava: „Taryfa osobowa. Część II, 1936 r. § 64).

List z Francyi

Paviedamlaju Vas, što „Chryścijanskuju Dumku" atrymlivaju narmalna i jość ja z jaje na čužoj staranie duža zdavoleny. Ja čakaju jaje, jak małoje dzicia matki, bo jana viesialić mianie. Jak ja čytaju „Chr. D.", to jak-by havaru z svaimi dziećmi, bo duža sumuju ja pa svajej staranie i pa svajoj žoncy i dzieciach.

Br. Bujak.

Francyja, Loire.

U Ukraincaŭ

UNDO za aŭtanomiju dla Ukraincaŭ u Polšču. Padajom za polskaj i ukrainskaj presaj: 7.V.38 adbyłosia pasiedžańnie Centr. K-tu Ukrainskaha Demakratyčnaha Abjadnańnia (UNDO), jaki vydaŭ deklaracyju, śćviardžajučy, što palityka „normalizacyi" miž ukrainskim i polskim narodam nie dasiahnuła pazytyŭnych rezultataŭ i pastaviŭ hetkija damahańni: 1) pryznańnie ukrainskamu narodu ŭ Polskaj Dziaržavie asobnaj nacyjanalnaj asabovaści; 2) nadańnia terytoryjalnaj aŭtanomii: 3) zaspakajeńnia najhałaŭniejšych patrebaŭ ukrainskaha nacyjanalnaha žyćcia

Spynieńnie dziejnaści „Sojozu Ukrainok". Dziaržaŭnyja administracyjnyja ŭłady ŭ Lvovie 6.V.38. spynili dziejnaść arhanizacyi ŭkrainskich žančyn „Sojuz Ukrainok". Sajuz hety mieŭ 50 tysiač siabrovak.

Kanhresu Ukrainskaj Kultury i „Prośvity" nia budzie. Ukrainskaja presa padaje, što Kanhres Ukrainskaj Kultury i Kanhres „Prośvity" z nahody 70-lećcia pracy hetaj arhanizacyi, jakija mielisia być u Lvovie, nie adbuducca z pryčyny ad ukraincaŭ niezaležnaj.

Źjezd „Sokoła-Bat'ka" nie adbudziecca. Vyznačany na 21 h.m. źjezd „Sokoła-Bat'ka" ŭ Lvovie, jak padaje ŭkrainskaja presa, z pryčyny admovy dazvolu, nie adbudziecca.

U abaronie pravasłaŭja. Ukrainskaja presa padaje: nadoviačy była ŭkrainskaja delehacyja z Vałyni i Chołmščyny ŭ premjera Słavoj-Składkoŭskaha ŭ spravie abarony pravasłaŭnaha duchavienstva, katoraje byvaje karanaje administracyjnaj uładaj štrafam za adpraŭlańnie Służby Božaj u sialanskich chatach. Karu za heta starasty matyvujuć „narušeńniem publičnaha spakoju".

Przesyłka opłacona ryczałtem

Z palityki

Liha Narodaŭ. U minułym tydni adbyłasia 101 čarhovaja narada Rady Lihi Narodaŭ, na jakoj dyplamaty pahavaryli ab vajnie ŭ Hišpanii, ab napadzie Japonii na Kitaj i ab zachoplenaj Italijaj Abisynii, dy j raźjechalisia. Ahułam— Rada Lihi vyjaviła skłonnaść pryznavańnia dakananych faktaŭ. A hetkaje asłableńnie palityčnaje voli dziaržaŭ, što trymajucca jšče Liha Narodaŭ, zusim naruku Hitleru i Musoliniamu, jakija z Lihi vystupili, kab siabie nia źviazyvać jaje statutami, rehulaminami i roznymi pastanowami.

Spatkańnie dvuch dyktatataŭ i vystupleńnie Musoliniaha. Ad 1 da 10 h. m. haściŭ u Italii dyktatar Niamieččyny kancler Hitler. Padčas hetaj haściny, jak padajuć hazety, Hitler u biezpasredniaj hutarcy z italijanskim dyktataram Musolinim ustanaŭlali supolnaść intaresaŭ u mižnarodnaj palitycy Italii i Niamieččyny. Paśla adjezdu Hitlera, Musolini prajechaŭsia demanstracyjna ŭ asyście azbrojnaj floty i ŭ Genui skazaŭ palityčnuju pramovu, jakaja najbolš datyčyć Francyi. Musolini starajecca zastrašyć francuskuju dyplamacyju, kab francuski ŭrad pierastaŭ zastupacca za respublikancaŭ u Hišpanii, dy j pryznaŭ aneksiju Abisynii, car katoraj negus Haile Salasije nie daje ŭ Eŭropie Musoliniamu spakoju i ŭsiudy, dzie tolki moža, prypaminaje śvietu ab vialikaj kryŭdzie dla Abisynii, dakananaj fašystaŭskaj Italijaj.

Eŭropa prad katastrofaj. Anhielski palityk V. Čerčil nadoviačy publična skazaŭ nastupnaje: Eŭropa ciapier staić prad katastrofaj; adzinym ratunkam jaje byŭ-by silny sajuz dziaržaŭ praciŭ napaśnika. Asiarodździem hetaha sajuzu mohuć być Anhlija i Francyja, da katorych pavinny dałučycca skandynaŭskija i baltyckija dziaržavy, a tak-ža Polšč, Čechasłavacyja, Vuhryja, Rumynija i Juhasłavija. Kali-b hetki sajuz paŭstaŭ, dyk stvaryłasia-b takaja mahutnaja siła, suproć jakoj nichto nie advažyŭsia-b vystupić i tady ŭ Eŭropie było-b spakojna.

Ceły śviet palitykuje,
Pa vuhloch haračych chodzie:
Zamiest płuha — šablu kuje,
Choć bałtaje štoś ab zhodzie.

Hitler kaža: „Usio pakrušu —
Nie žaleju ani troški —
Najpierš Čechaŭ źješci mušu,
A Madziaram addam kroški."

Anhličanka spačuvaje:
Daje Čecham dobru radu —
Daŭno palcam ŭžo kivaje
I staić za Lihaj zzadu.

„Vot ja — kaža — vas škaduju,
Bo vy — Čechi — dobry ludzi:
Dy ciapier „spalitykuju" —
Pahladžu, što z vami budzie..."

Lavon Vietrahon.

Drobnyja viestki

Kamunistyčnaja prapahanda vielmi doraha kaštuje narodam SSSR. Pavodle abličeńnia, ad 1935 hodu da apošniaha času ŭrad SSSR vydaŭ na kamunistyčnuju prapahandu zahranicaj 3 miljardy 370 miljonaŭ rubloŭ.

Polska-litoŭskija pierahavory ab naładžańni čyhunačnaj paštovaj i telehrafična-telefaničnaj kamunikacyi ŭžo zakončany i dahavor padpisany.

Eŭropa zbroicca na sušy, mory i ŭ pavietry. Hetyja zbrajeńni sami eŭrapejskija dziaržavy vykanać nie ŭśpiavajuć, dyk zakazvajuć niekatoryja čaściny zbroi ŭ amerykanskich fabrykach. Hazety padajuć, što ciapier Ameryka zavalena rabotaj dziela azbrajeńnia Eŭropy.

Vybarnaja „svaboda" ŭ Niamieččynie, jakaja vyjaviłasia padčas apošniaha plebiscytu, paśla zachapleńnia Aŭstryi, vyhladaje hetak: ad hałasavańnia ŭstrymaŭsia Rottenburhski biskup Jan Sproll; znajšłosia mnoha takich, katoryja adkryta bajkatavali hałasavańnie, abo hałasavali praciŭ Hitlera. Usie hetyja ludzi apynulisia pad praśledam ułady, a biskup Sproll aryštavany „chatnim aryštam."

200 cerkvaŭ na Paleśsi, jak padaje polskaja presa, maje być addanych na kaścioły. Pa siołach paŭstali kamitety, u jakija ŭvachodziać siabry O.Z.N., katoryja robiać starańni, kab usie cerkvy, katoryja rasiejskimi ŭładami pieratvorany z kaścioła, byli ciapier źviernieny kaścielnaj ŭładzie.

Pašba ŭ dziaržaŭnych lasoch. Dyrekcyja dziaržaŭnych lasoŭ, z uvahi na nieŭradžaj u minułym hodzie, dazvalaje paścić skacinu ŭ dziaržaŭnych lasoch ad krasavika sioleta.

Lakarstva patanieje. Chutka majuć źmianić aptekarskuju taksu, pavodle jakoj niezamožnyja ludzi zmohuć dastać lakarstva pa tannaj canie.

Vilenskaja chronika.

Piśmy ŭ Litvu moža pasyłać kožny. 10.V. pačałasia miž Litvoj i Polščaj narmalnaja kamunikacyja: poštaj, telefonam i telehrafam. Na piśmo treba nakleić marak na 55 hr., a na atkrytku—30.

Plac Katedralny rehulujecca. Praca jdzie poŭnaj paraj. Na vosień budzie hatovy.

Pamiatnik Ad. Mickievičů ŭžo prajektujecca na novym miescy, na placy Areščychi.

Paštovaja skrynka

D. M. Dziakujem, „Zorka" budzie ciešycca.

P. S. Pieradali ŭ „Zorku." Raskaz duža dobry i tam budzie nadrukavany. Padyjduć takža i niekatoryja vieršy.

B. K. Z viestak karystajem. Vieršy pieradali ŭ „Zorku."

I. B. Atrymali, dziakujem, karystajem. Pišycie čaściej, bo z vašaha kutka mała chto piša.

A. B. Zapłacić za svaju hazetu paru załatovak pry dobraj achvocie ničoha nia znača. Čakajem, a kali nie, dyk prydzicca spynić.

B. K. Jon i sam nia viedaje, čaho choča.

U. V. što da henaha „palityka", vy nie pamylilisia. Byvaje, što ludzi łamajucca, abo j prosta jduć sabačaj darohaj.

Ch. I. Achvotna spaŭniajem prośbu.

D. K. Zrabili ŭsio tak, jak vy žadali.

A. Š. Treba prysłać padpisku.

I. T. čakali, čakali i nie dačakali.

K. Ž. čytańniem rodnaj hazety i knižki treba prašviačacca.

Adnej z pryčyn, čamu niekatorym našym padpiščykam nie dachodzić „Chr. Dumka", jość drenna padany adrys. Treba vyrazna pisać: imia, proźvišča, poštu.

„Chr. Dumka" vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.

Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ — Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.